Terechte bekroning

Joke krijgt nu de Hieronymus van Alphen prijs, een heel terechte bekroning van al haar werk voor de bestudering van de (geschiedenis van de) kinder- en jeugdliteratuur. Tijdens het interview kende Joke het juryrapport nog niet. En mocht zij ook niemand vertellen dat zij de prijs zou krijgen (best moeilijk weet ik uit ervaring). Ter afsluiting van het interview vroeg ik haar wat deze bekroning voor haar betekent.

'Ik ben er eerlijk gezegd behoorlijk door geraakt. Wat een erkenning van mensen die zich net als ik allemaal enorm hebben ingezet. Vaak op vrijwillige basis naast het gewone werk waar je je geld mee moest verdienen. Het ontroert me en het maakt me blij. Het mag dan wel een niet al te bekende prijs zijn voor het grote publiek, voor de vakmensen is het geweldig, in ieder geval voor mij. Mooie bekroning.'

Toin Duijx

Alice in veel talen

In de jaren negentig zag ik in Tallinn in een boekenstalletje bij toeval een Estse versie van *Alice in Wonderland* voor een luttel bedrag. Plotseling kwamen de herinneringen op aan mijn kennismaking met Alice in mijn jonge jaren, aan het genoegen dat ik had bij het voorlezen ervan aan mijn kinderen, ja zelfs aan de onvermijdelijke Disney-film. Zonder aarzeling kocht ik het wat beduimelde boekje. Kort daarna bezocht ik Krakau en kon ik het niet laten om op zoek te gaan naar een Poolse versie. De geest was uit de fles.

Gedurende enige jaren was ik vrij veel op reis en kocht ik, wanneer ik een land bezocht, een versie van Alice in Wonderland in de taal van dat land. Eigenlijk was het een soort souvenir, een vervanging van de koelkast-magneetjes waar ik (er) intussen wel genoeg van had. Maar de uiteenlopende uitgaven die ik onder ogen kreeg, maakten mij steeds nieuwsgieriger naar de illustraties en de wijze waarop deze een interpretatie van het verhaal geven.

Alice

Lewis Carroll heeft in *Alice in Wonderland* en het vervolg *Through the Looking-Glass* geen beschrijving van het uiterlijk of het karakter van Alice gegeven.

Wel heeft hij uitgebreid overlegd met John Tenniel die de eerste illustraties maakte. Veel illustratoren volgen de oorspronkelijke illustraties van John Tenniel, anderen laten zich inspireren door de Disney-Alice: het blonde wat lieftallige meisje met een blauw jurkje en een haarband, dat zich levenslustig beweegt door Wonderland als ware het een pretpark.

Mijn favoriete illustrator is Maggie Taylor, een Amerikaanse kunstenares die met digitale technieken originele, vaak negentiende-eeuwse portretten bewerkt tot een resultaat dat herinneringen oproept aan de begintijd van de fotografie. Voor de afbeeldingen van Alice gebruikt ze foto's van verschillende meisjes en daarmee verwijst ze naar Alice's karakter als onbeschreven blad. Wonderland krijgt bij haar een ongemakkelijke, surrealistische sfeer.

Vanwege de originaliteit en het contrast met Disney raak ik ook niet uitgekeken op de illustraties van Barry Moser uit 1982. Bij hem is Wonderland een lugubere nachtmerrie, zie bijvoorbeeld zijn afbeelding van de Mad Hatter .

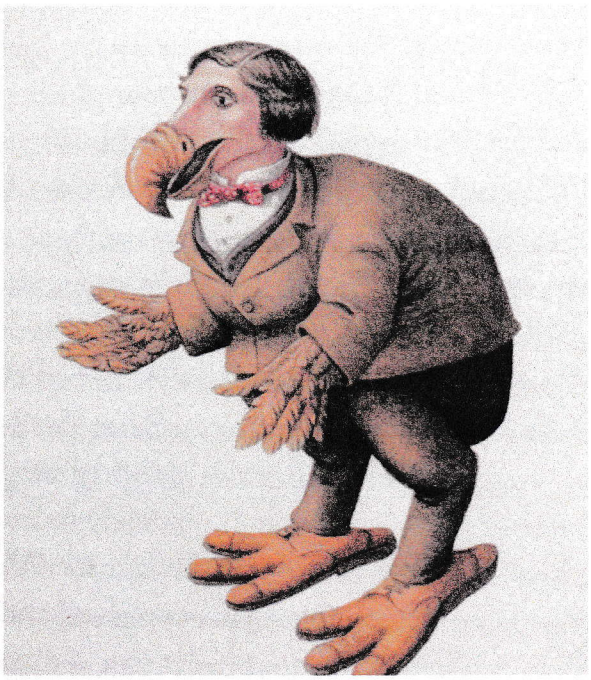

Er zitten nog veel meer verrassingen in de illustraties. Onderzoekers beweren dat Lewis Carroll de dodo in *Alice in Wonderland* bedoeld had als een karikatuur van hemzelf. Dat klopt met het feit dat hij enigszins stotterde en dus het uitspreken van zijn echte naam (Dodgson) onvermijdelijk begon met 'Do-do-..'. Jonathan Wolstenholme heeft bij zijn illustraties van *Alice in Wonderland* in 2012 de Dodo dan ook afgebeeld met het hoofd van Lewis Carroll.

Ook wordt beweerd dat The White Knight in *Through the Looking-Glass* een karikatuur van Lewis Carroll is. Dat is bijvoorbeeld terug te zien in een bijna ontroerende afbeelding van Ralph Steadman (1967) van het afscheid tussen de White Knight en Alice: Lewis Carroll die afscheid neemt van het kind Alice dat immers geleidelijk een jonge vrouw wordt.

De uitbreiding van mijn verzameling vertalingen is nog altijd gekoppeld aan mijn reizen; ik zal de Albanese versie bijvoorbeeld niet via internet bestellen. Mijn actieve verzamelingsbeleid is gericht op illustraties. Inmiddels heb ik ongeveer 450 edities van *Alice in Wonderland* en *Through the Looking Glass*, met daarin het werk van een kleine 300 verschillende illustratoren.

Lewis

De persoon van Lewis Carroll (of Charles Lutwidge Dodgson, wat zijn echte naam is) is trouwens ook ongemeen boeiend. Nu ik sinds mijn pensioen meer tijd heb, ben ik me ook gaan verdiepen in zijn leven en zijn andere werken. Daartoe heb ik inmiddels ook zo'n dertig biografieën verzameld. Van jongs af aan ben ik een liefhebber van paradoxen, woordspelingen en raadsels zoals ze veelvuldig voorkomen in Carrolls werken. Ook zijn humor spreekt mij aan. Uit de levensloop van Lewis Carroll werd me snel duidelijk waarom.

Lewis Carroll was een wiskundige met een bijzondere belangstelling voor logica. Ik heb na mijn middelbare school twee jaar wiskunde gestudeerd en na een korte onderbreking door militaire dienst ben ik filosofie gaan studeren. Mijn aanvankelijk interesse voor sociale wijsbegeerte maakte al snel plaats voor een fascinatie voor logica. Ik pakte ook de wiskunde weer op en ben uiteindelijk afgestudeerd op een combinatie van logica, wiskunde en taalwetenschap.

En nu bestudeer ik de geschiedenis van de logica om de bijdragen van Lewis Carroll beter op hun waarde te kunnen schatten.

Maar ook uit nieuwsgierigheid naar de synergie tussen logica en taal, zoals die veelvuldig naar voren komt in zijn werken.

In Engeland en de Verenigde Staten zijn levendige Lewis Carroll Societies waar 'Carrollians' elkaar ontmoeten en kennis uitwisselen over Lewis Carroll en zijn werk. Na enig speurwerk bleek dat er in de jaren zeventig ook een Nederlands Lewis Carroll Genootschap was opgericht, maar dat leidde al ruim dertig jaar een slapend bestaan. Met enige hulp wist ik de oprichter te traceren, Casper Schuckink Kool, en samen hebben we het genootschap nieuw leven ingeblazen. Op 20 januari jl. werd dat gevierd met een symposium met veertig deelnemers. Meer informatie over het genootschap (en over de mogelijkheid om vriend te worden!) is te vinden op www.lewiscarrollgenootschap.nl.

Bas Savenije

Winny de Poeh na negentig jaar nog springlevend

In 1926 verscheen het boek over Winny de Poeh, geschreven door A.A. Milne en geïllustreerd voor E.H. Shepard. Negentig jaar nadat deze bijzondere knuffelbeer van Janneman Robinson voor het eerst het 'Honderd-Bunders-Bos' in stapte, durfden vier auteurs het aan nieuwe verhalen over hem te schrijven.

Verhalen over Winnie de Poeh hebben een eigen taalgebruik, waarbij bepaalde uitspraken soms letterlijk worden opgevat, wat tot humoristische, kolderieke situaties aanleiding geeft. Christoffer Robin mag niet gestoord worden, want hij oefent voor een optreden als Sint-Joris. 'Dan vecht ik tegen een vuurspuwende draak, die jonkvrouwen opeet'. Het woord 'jonkvrouwen' kent Poeh niet en het worden dan ook al snel 'jonkies'. Om de draak te waarschuwen dat er geen jonkies in het bos zijn en dat hij dus maar beter weg kan blijven, staat op een briefje dat Knorretje aan zijn deur wil hangen: 'Geagte draak / hier woone geen jonkies / knorrutju isser niet (weg).' En dan volgt een discussie dat Knorretje volgens Poeh toch wel thuis is: 'Maar ik ben niet thuis als de draak op visite komt. Ook als ik wel thuis ben, als je begrijpt wat ik bedoel'. Het is niet duidelijk of de vertaalster hiermee expliciet een verwijzing naar Ollie B. Bommel maakt, die ook vaak dergelijke redeneringen had. Alle verhalen zitten vol met dit soort heerlijke gesprekken met de nodige spraakverwarring.